

HET PIJPMAKERSGESLACHT HOLZENSPIES TE STEVENSWEERT

In het artikel Pijpenfabricage in Venlo I door F.Kompier (PKN 4e jaargang nr.16) geeft de auteur op pagina 85 - 88 een overzicht van de in 1816 bij Jean Lenssen te Venlo werkende gezinnen, zowel mannen, vrouwen als kinderen. Een naam hiervan trok mijn bijzondere aandacht en wel nr.19-20: Holzenspies Peter, oud 24 jaar, gehuwd met Catherine Rems, 28 jaar en beiden afkomstig uit Grenzhausen (1). Daarnaast werd nog vermeld als zoon Willem, 6 weken oud. Was dit dezelfde als de Peter Hulsenspies, in P.K.N. nr. 15 genoemd uit Stevensweert?

Samen met de heer H.Rutten uit Stevensweert is ondergetekende verder onderzoek gaan doen, hetgeen het volgende resultaat opleverde: De Peter Holzenspies en Hulsenspies is een en dezelfde. Zijn periode in Venlo is de start geweest van zijn activiteiten in de pijpmakersbranche in Nederland. Peter Holzenspies (2), geboren in 1790 in Grenzhausen en gehuwd met Anna Catharina Rembs (geb.1785 te Grenzhausen) moet tussen 1812 en 1815 met tal van familieleden en andere gezinnen door Jean Lenssen aangetrokken zijn om in zijn fabriek in Venlo te gaan werken. De bekendheid met het pijpmakersvak in Höhr-Grenzhausen zal hieraan niet vreemd zijn geweest. Wij zien dan ook dat het jonge echtpaar, wonende in Venlo op het terrein van Lenssen, spoedig gezinsuitbreiding kreeg in de personen van Willem, geboren in 1815 en Jacob, geboren in 1816. Rond 1819 beëindigde Lenssen zijn bedrijf in Venlo en dit wordt gestaafd door het feit dat de twee volgende kinderen van Holzenspies, dochter Elisabeth in 1818 en Peter Willem in 1821 in Maaseick in België geboren werden (3). Niet zeker is het of Peter ook in Maaseick als pijpmaker de kost heeft verdiend al moet dit niet uitgesloten worden geacht aangezien er in die periode in Maaseick een bloeiende pijpenfabriek moet hebben bestaan (Ritzen?)(4). In 1819 vinden wij de eerste relatie met Stevensweert want op 23 dec. 1819 wordt Peter Hölzenspies, woonachtig in Maaseick, voorgedragen om diaken te worden in de Kerkeraad van de Hervormde Gemeente te Stevensweert. Deze benoeming werd bevestigd op 27 februari 1820. In welk jaar Hölzenspies exact de pijpenfabricage gestart is in Stevensweert is (nog?) niet te achterhalen doch G.C.Helbers memoreert in het blad "die Goude" in 1949: In de Kerkrekening 1820-1821, fol. 61 van de Ned. Hervormde Gemeente te Stevensweert wordt gesproken over Hölzenspies, die buiten de Veldpoort aldaar een oven heeft gemaakt van Duitse klei voor het bakken van pijpen. Dit in relatie met het zetten van bekende Goudse merken door pijpmakers buiten Gouda. Welk merk Hölzenspies heeft

gebruikt in deze periode is niet met zekerheid bekend doch vanuit mondelinge overlevering zou dit mogelijk de bekende Goudse Kruispijp geweest kunnen zijn. In 1832 wordt Peter Holzenspies in het Register der Patentschuldigen te Stevensweert genoemd als "*Faiseur de pipes a fumer avec un domestique*" en in 1835 vinden wij terug dat Peter Hulsenspies als merk de letter K. zette (5).

*Op 10 Augustus 1835, heeft Peter Holzenspies
Verklaard hiervoor merk op zijn pijpen
te gebruiken de Letter K?*

Personeelssamenstelling en productie:

- 1832 Peter Holzenspies met knecht.
- 1834 Peter Holzenspies met vrouw en twee kinderen (6).
Productie: 1000.000 stuks per jaar : Eenzevende tegen een prijs van 2 francs 32 centimes per gros.
Zeszevende tegen een prijs van 1 franc 03 centimes per gros.
Gebruikte grondstof: 5000 kilo pijpenaarde met een waarde van 17 francs per 1000 kilo.
- 1839 Pieter Hölzenspies met echtgenote, vier kinderen en George Willem Stauber als werkknecht, allen als pijpenbakker in het bedrijf werkzaam (7).
- 1843 Werkzaam 6 volwassenen en 3 kinderen met een productie van 4000 gros.
- 1847 Drie volwassenen en 5 kinderen. Jaarproductie 3000 gros (8).
- 1848 Drie volwassenen en 5 kinderen. Jaarproductie 3000 gros (9). De omzet is aanmerkelijk verminderd in dit bedrijf in het tijdvak van 1 jan. 1843 tot 1 jan. 1848.
- 1849 Hier wordt de gehele familie ten tonele gevoerd: Peter Hölzenspies als fabrikant in pijpen met echtgenote en de vier kinderen, waarvan er intussen twee getrouwd zijn. Jacob met Jacobiena Zeijner en Peter met Elizabeth Didden. Daarnaast staan nog als pijpmaker vermeld Jacob Rembs, geboren in 1793 in Grenzhausen en diens zoon Johannus Rembs, geboren in 1832 in Maaseick (10).
- 1851 Peter werkt dan in zijn bedrijf met 5 knechten.
- 1858 Waarschijnlijk wegens zijn gevorderde leeftijd gaat het bedrijf over naar zijn zoon Jacob, die het samen met 5

knechten voortgezet. Jacob, in 1849 winkelier genoemd, kocht in 1857 een pand aan de Hoogstraat.

1860 Overlijden van Peter Holzenspies.

1852-1860 Er zijn 5 arbeiders in de fabriek werkzaam (3 mannen en 2 vrouwen). Het dagloon ligt tussen de 30 en 40 cent. "*Hunne fabrikaten vinden goeden aftrek*" (11).

1861-1863 Werkzaam 7 arbeiders (4 mannen en 3 vrouwen).

1862 Overlijden van Willem, de oudste zoon. Deze wordt reeds in 1834 genoemd als inlands kramer in de regio, met aarden tabakspijpen in gemeenten van de 6e rang, inkoopwaarde f 25,00. In 1858 wordt Willem inlands kramer bij Jacob en deze neemt in 1862 Willem's taak als marskramer erbij.

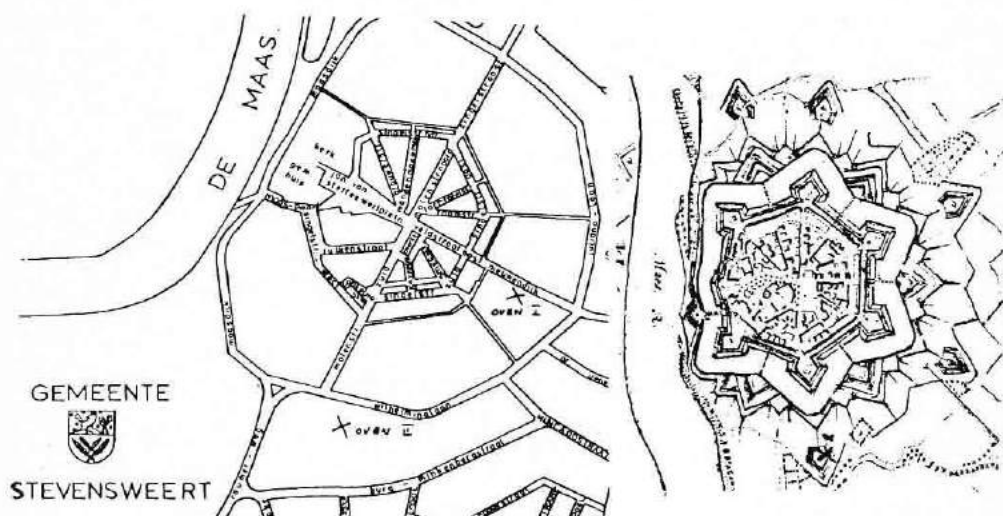
1863-1869 Werkzaam 8 arbeiders (4 mannen en 4 vrouwen).

1869-1874 Werkzaam 9 arbeiders (5 mannen en 4 vrouwen).

1875 Alleen Jacob wordt nog genoemd als pijpenmaker.

1878 Werkzaam 2 mannen.

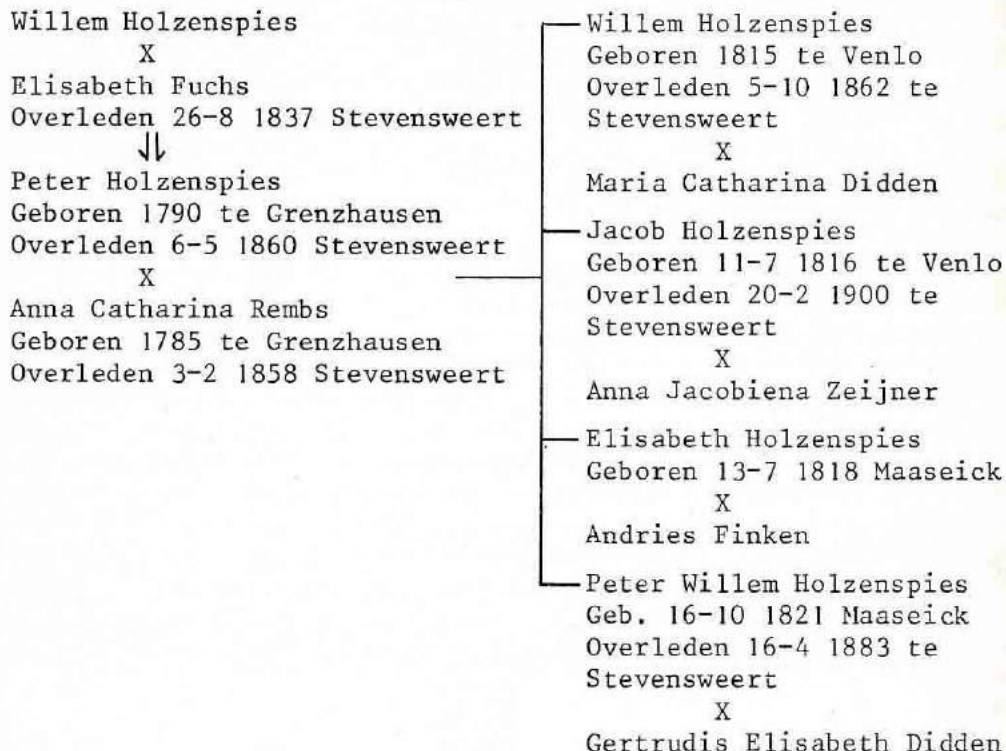
1879 Niemand meer genoemd. Waarschijnlijk het einde van het bedrijf. Jacob wordt genoemd als landbouwer.

In 1883 wordt de sloop beschreven van een pijpoven (12) gelegen op de "Stadswerken" (perceel nr. 1328). Het betreft hier een terrein gelegen op een ravellijn, buiten de wallen, waar Jacob zijn pijpen bakte (zie kaart Stevensweert-oven II). Peter Willem, de derde zoon, wordt in 1849 en 1858 nog als pijpenmaker genoemd. In 1851 wordt hij als koster en organist

benoemd bij de Ned. Hervormde Gemeente (13).

Stamboom van de familie Holzenspies:

Familie Rembs.

In 1792 worden als pijpmaker te Höhr en lid van het Gilde genoemd:

Jacob Rembs, Jacob Wilhelm Rembs, Johann Rembs sr. en Johann Rembs jr.

In 1815 worden bij Jean Lenssen in Venlo genoemd: Johan Rems, oud 62 jaar, gehuwd met Catharina Wilhelmina Rems, oud 52 jaar samen met 5 kinderen t.w.: Elisabeth 24 jaar, Jacob 21 jaar, Agnes 18 jaar, Jan Willem 14 jaar en Willem 8 jaar.

Het valt aan te nemen dat deze familie Rems of Rembs (is Johan 62 jaar, misschien de in 1792 genoemde Johann Rembs jr?) familie is van de vrouw van Peter Holzenspies, vooral gezien het feit dat zij eerst samen in Venlo gewerkt hebben, daarna beiden in Maaseick gewoond hebben en vervolgens in Stevensweert want: Zoon Jacob, in 1793 geboren in Grenzhausen, wordt in 1815 bij Lenssen genoemd. In 1849 wordt hij, intussen weduw-

naar, vermeld als knecht bij Holzenspies in Stevensweert waar hij ook in 1866 overlijdt. Diens zoon Johann(es) Rembs, geboren in Maaseick(!) in 1832 is eveneens pijpenbakker in 1849 bij Holzenspies en vertrekt in 1866, wanneer het bedrijf minder goed loopt en gaat naar Luik, waar hij ook als pijpenmaker wordt genoemd.

Geraadpleegde archiefstukken en literatuur

1. Staat der bevolking van de Stad en Bantuin Venloo, opgenomen in Januari 1815. F.Kompier (P.K.N. 4e jaargang nr.16).
2. Bevolkingsregister Gemeente Stevensweert.
3. Register van de Burgerlijke Stand Maaseick.
4. Pipiers de Belgique, door Jean Fraikin.
5. Archief Stevensweert, los inlegvel, nr.1275.
6. Statistiek der Manufacturen, Archief Stevensweert, nr.1566.
7. Volkstelling 1839. Archief Stevensweert, nr.1363.
8. Staat der Fabrieken 1847. Archief Stevensweert, nr.1566.
9. Staat der Fabrieken 1848. Archief Stevensweert, nr.1566.
10. Volkstelling 1849. Archief Stevensweert, nr.1364.
11. Verslagen van de toestand der Gemeente Stevensweert.
12. Archiefstuk Stevensweert, nr.2758.
13. Archief Hervormde Gemeente, nr.9.

Jos Engelen.

OPROEP

Van 29 oktober 1983 tot eind januari 1984 zal in het Drents Museum te Assen een tentoonstelling worden georganiseerd over pijp en tabak. Alhoewel dit qua tijd nog ver van ons af ligt, zijn we nu reeds bezig met de organisatie van het geheel. Omdat het Drents Museum onmogelijk zelf de gehele tentoonstelling, waarin overigens ruime aandacht aan de kleipijp zal worden besteed, kan vullen, doe ik hierbij een beroep op de leden van de P.K.N.

Iedereen die interessante voorwerpen heeft op het gebied van pijp en tabak (en met name de kleipijp) en deze eventueel voor de tentoonstelling beschikbaar zou willen stellen wordt verzocht met ondergetekende contact op te nemen. Voorwaarde is echter dat de voorwerpen niet te algemeen en te frequent voorkomen. Mocht U een stuk hebben dat volgens U aan beide criteria voldoet, dan gaarne een briefje met beschrijving aan: Harry Tupan, Historische Afdeling Drents Museum, Postbus 134, 9400 AC Assen. Tel. 05920-12741